

expertisecentrum
mantelzorg

Inspiratie voor
hbo zorg en welzijn

Informele zorg & Social Work aan de Christelijke Hogeschool Ede
**‘Een open gesprek met de cliënt en het netwerk
maakt de samenwerking duurzaam’**

‘Een **open** gesprek met de **cliënt** en het **netwerk** maakt de samenwerking **duurzaam**’

Zorg- en welzijnsprofessionals werken steeds meer samen met de informele zorg. Hoe bereid je sociaal werkers in opleiding daarop voor? Vijf docenten van de Christelijke Hogeschool Ede gingen het werkveld in om zich het thema eigen te maken en formuleerden vier concrete leeropbrengsten die het stevige fundament vormen van twee nieuwe modules over informele zorg.

De zorg- en welzijnssector is volop in ontwikkeling. Om daarop aan te blijven sluiten, besluit de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) het curriculum van de opleidingen SPH en MWD te vernieuwen. In dat proces maakt de hogeschool onder andere de keuze om de twee studies samen te voegen tot één opleiding: Social Work.

De basis voor het nieuwe curriculum van Social Work wordt gevormd door tien kerntaken, die de beroepspraktijk van de sociaal werker samenvatten. Eén kerntaak is: het inschakelen en begeleiden van het informele netwerk. Sociaal werkers hebben immers niet alleen de taak om de cliënt te ondersteunen, ze moeten ook kunnen samenwerken met mantelzorgers en vrijwilligers.

Op ontdekking

Een ontwikkelgroep van vijf docenten neemt deze kerntaak onder zijn hoede en gaat aan de slag om er concreet inhoud aan te geven. Een uitdaging, want informele zorg is een compleet nieuw onderwerp voor de docenten. Ze krijgen tijd om op ontdekking te gaan. Ze doen een literatuuronderzoek en verkennen de praktijk. De docenten gaan onder andere langs bij twee zorginstellingen om verhalen op te halen en zelf te ervaren wat

samenwerken met mantelzorgers en vrijwilligers inhoudt. Ze betrekken ook lectoren en Movisie in hun zoektocht, als *sparring partners* op kennisgebied. ‘Dat is prettig, want je wilt weten of je op de goede weg bent’, zegt Hanneke van Wijgerden-Snoek, een van de vijf docenten.

De docenten bezoeken zorginstellingen om verhalen op te halen en ervaring op te doen

Onderlinge gesprekken

In de gesprekken die de docenten onderling hebben, blijken ook eigen ervaringen van meerwaarde. Eén docent is zelf mantelzorger van zijn moeder die in een verzorgingshuis woont. Hij weet waar je als mantelzorger tegenaan kunt lopen en dat is waardevolle input.

De docenten discussiëren over vragen als: Wat hoort er bij informele zorg? Hoe ga je om met familie? Wat mag je van hen verwachten? Docent Gerda Cramer-van Herwijnen: 'Inhoudelijke discussies, visievorming en dan weer praktische onderwijsvorming wisselen elkaar af. De uitwisseling is krachtig en nodig voor zo'n nieuw onderwerp.'

De discussies gaan over vragen als: wat hoort er allemaal bij informele zorg? Wat mag je eigenlijk verwachten van familie?

Visie op informele zorg

Door deze verkenning vormen de vijf docenten hun eigen visie op informele zorg. De christelijke visie die de hogeschool op het leven en de maatschappij heeft, speelt daarin mee. 'Mensen zijn relationeel ingesteld en zijn samen verantwoordelijk voor elkaars welzijn. Sociaal werkers kunnen verbindend werken en mensen helpen om de onderlinge zorgverantwoordelijkheid vorm te geven. Samenwerken met informele zorg is dus niet alleen handig of kostenbesparend, maar geeft juist vorm aan een duurzame verbondenheid', zegt docente Anja Vrijmoeth: 'En in de samenwerking is er balans in de wederkerigheid. Er is geen eenrichtingsverkeer, de vraag is juist: wat kunnen we elkaar bieden, hoe versterken we elkaar? Elk mens mag tot zijn recht komen, empowerment staat centraal.'

De docenten ontdekken dat het daarbij belangrijk is dat de professional goed luistert naar de cliënt. Want het risico is groot dat je als professional meteen taken gaat verdelen: wie doet wat? Maar samenwerken is niet hetzelfde als taken verdelen. Het is beter als de professional eerst open in gesprek gaat met de cliënt en zijn sociale netwerk over vragen als: Wie zijn er allemaal in het netwerk? En wat zijn je wensen? Het gaat om de dialoog en het geven van aandacht. Dat maakt de samenwerking duurzaam, vinden de docenten. Voor studenten betekent dit dat ze moeten leren om dit gesprek op een goede manier te voeren.

Visie op informele zorg en de rol van de professional

'In de samenwerking tussen de professional en de informele zorg is het gesprek essentieel. Het gaat om de dialoog en het geven van aandacht. Er is daarbij balans in de wederkerigheid. De vraag die in de samenwerking centraal staat, is: wat kunnen we voor elkaar betekenen en hoe kunnen we elkaar versterken? Het doel is empowerment van de cliënt en het sociale netwerk.' (opleiding Social Work, CHE)

Informele zorg in het curriculum van de opleiding Social Work (CHE)

- Tijdens de opleiding Social Work van de CHE is er in twee modules aandacht voor het onderwerp informele zorg:
 - in het eerste jaar in blok 3 (van de 4),
 - in het tweede jaar in blok 1.
- De eerste module is klaar. Studenten leren onder andere:
 - vanuit de theorie een fictief informeel netwerk te beschrijven,
 - het eigen informele netwerk in kaart te brengen,
 - in duo's een situatie uit het eigen netwerk te beschrijven,
 - een netwerkbijeenkomst te organiseren voor iemand uit het eigen netwerk, waarbij er sprake is van mantelzorg en het mogelijk is aan te sluiten bij activiteiten van vrijwilligersnetwerken.
- Aantal lessen (hoor- en werkcolleges):
 - lessen: 28 sbu (student belasting uren)
 - zelfstandig werken: 30 sbu
 - opdrachten maken: 40 sbu
 - toetsing: 30 sbu
 - consultatie: 12 sbu
 - totale studiebelasting: 5 EC (140 sbu)
- De tweede module is nog in ontwikkeling.

Vier leeropbrengsten als basis

Met deze visie kunnen de docenten de praktische vertaalslag naar het onderwijs gaan maken. Een curriculumcommissie heeft vooraf al bepaald dat tijdens de opleiding in twee modules aandacht moet komen voor het inschakelen en begeleiden van het informele netwerk: in het eerste jaar in blok 3 en in het tweede jaar in blok 1.

Samenwerken met de cliënt en zijn netwerk is niet hetzelfde als taken verdelen

Als basis voor deze twee nieuwe modules formuleren de docenten allereerst vier concrete leeropbrengsten. 'Dat is een mooi proces. We moesten keuzes maken en focussen. We hebben heel wat A4'tjes tekst teruggebracht tot een paar regels, de kern. Dat is het fundament geworden van de modules', vertelt docente Gerda Cramer-van Herwijnen.

Het formuleren van leeropbrengsten is een mooi proces: we hebben heel wat tekst teruggebracht tot een paar regels, de kern

Verskillende niveaus

De leeropbrengsten - die aansluiten bij de visie, de theorie en het werkveld - vormen een handige kapstok voor alles wat de docenten ontwikkelen: hoor- en werkcolleges, werkvormen, toetsen enzovoorts. De leeropbrengsten komen alle vier aan bod in de twee modules, maar het niveau verschilt. In de eerste module oefenen studenten met instrumenten en met de eerste gesprekken over het netwerk. In de tweede module wordt er meer van hen verwacht: studenten oefenen in lastigere cases met het versterken van het netwerk en worden daar ook op getoetst.

Leeropbrengsten van module 1 in drie niveaus (volgens de taxonomie van Bloom)

Onderwerp	Leeropbrengsten
Inschakelen en begeleiden van informeel netwerk	1. De sociaal werker beschrijft een fictief informeel netwerk en brengt een netwerk in kaart.
	2. De sociaal werker initieert, organiseert en begeleidt een netwerkbijeenkomst voor iemand uit het eigen netwerk, in samenwerking met deze persoon, gericht op het bieden van tijdelijke hulp in een eenvoudige situatie, gebaseerd op een model.
	3. De sociaal werker taxeert en bespreekt de beginsituatie van iemand uit het eigen netwerk, die hulp biedt als mantelzorger/vrijwilliger.

Voorbeeld van een opdracht (eerste jaar)

De studenten verkennen de publicatie *Aan de slag met sociale netwerken*. (Kruiswijk e.a., 2014). Ze hebben eerder al hun eigen netwerk in kaart gebracht.

Ga met je duo-maatje in gesprek over de volgende vragen:

- Wat zijn de krachten en kwetsbaarheden van jullie netwerken?
- Wat zijn hiervan de voordelen? Wat zien jullie zien als nadelen?
- Welke modellen zijn voor jou waardevol en welke niet? Waarom?
- Doe verslag van jullie bevindingen en breng deze in tijdens de les.

Tips

- Laat je inspireren door de praktijk in te gaan. Bezoek instellingen, doe ervaring op en luister naar verhalen over informele zorg. Dat helpt je een visie te vormen.
- Deel als docenten onderling eventuele eigen ervaringen met informele zorg.
- Zoom bij het ontwikkelen van nieuwe onderwijsinhoud af en toe uit. Bewaak het grote geheel en check regelmatig: zijn we nog op de goede weg?
- Het vernieuwen van het curriculum is een intensief proces. Bewaak je grenzen. Je kunt niet alles in één keer.

Modules in de praktijk

Inmiddels is module 1 klaar en staat module 2 in de steigers. In het studiejaar 2016-2017 wordt module 1 voor het eerst gegeven. Dat is een spannende stap voor de vijf ontwikkelaars, die de module overdragen aan de docenten die hierin lesgeven. 'Het thema is echt ons kindje geworden. En dat staan we nu weer af', zegt docent Anja Vrijmoeth. Haar collega Kees Verduijn vraagt zich af: 'We hebben een visie ontwikkeld en er is bij ons passie voor het onderwerp ontstaan. Gaat die vonk op de andere docenten overslaan?'

Bij ons is er passie voor het onderwerp ontstaan.
Gaat die vonk overslaan op de andere docenten?

Inspiratie: waardevolle literatuur

- Deur, H. van, Scholte, M. en Sprinkhuizen, A. (2013). *Dichterbij. Wegen en overwegen in het sociaal werk*. Bussum: Coutinho.
- Scheffers, M. (2010). *Sterk met een vitaal netwerk*. Bussum: Coutinho.
- Kruijswijk, W. e.a. (2014). *Aan de slag met sociale netwerken. De 44 meest bekende methoden verzameld*. Utrecht, Movisie, Vilans en ActiZ.
- Penninx, K. (2015). *Kiezen en verbonden blijven. Krachtgericht werken met ouderen in de wijk*. Bussum: Coutinho.

Plannen

De groep docenten is nog niet klaar. Idealiter krijgt het thema informele zorg ook in de leerjaren 3 en 4 een plek. Die plannen zijn er, maar nog niet concreet. Hoe dan ook, er is een grote slag gemaakt. Docent Kees Verduijn: 'We waren voorheen meer gericht op de problematiek van mensen. Nu is er aandacht voor *empowerment*, de kracht van mensen. Het zit meer in ons DNA en dat is goed.'

Meer weten?

Neem contact op met Anja Vrijmoeth, docent aan de opleiding Social Work van de Christelijke Hogeschool Ede, via e-mail amvrijmoeth@che.nl of telefoon (0318) 696 300.

